

OILADA BOLA TARBIYASI VA UNING PEDAGAGIK VA PSIXOLOGIK JIXATLARI

University Business of Science

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi o'qituvchisi

Bekberdiyeva Gulbahor

Pedagogika vapsixologiya yunalishi 3-kurs talabasi

Madaminov Anvarjon Alijon o'g'li

Annotatsiya: Maqolada oila tarbiya asoslari, oilada bolalar tarbiyasi, oilaning jamiyatdagi ahamiyati haqida ilmiy asoslar keltirilgan. Shuningdek oilada tarbiyaning o'rnini haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: oila, farzand, ota, ona, jamiyat, tarbiya.

Аннотация: В статье представлены научные основы семейного воспитания, воспитания детей в семье, роли семьи в обществе. Также рассматривалась роль воспитания в семье.

Ключевые слова: семья, ребенок, отец, мать, общество, воспитание.

Annotation: the article presents the basics of Family Education, the upbringing of children in the family, the scientific foundations of the family's education in society. Also thought about the role of upbringing in the family.

Keywords: family, child, father, mother, society, upbringing.

Axloq-kishining tabiati, ko'rinishi, muomalasi hatti-harakati ya'ni insonni shaxs sifatida shakillanib jamiyatga bog'lana boshlangandam so'ng ko'zga ko'rinadigan insonlarga bog'laydigan undagi yaxshi va yomon bo'lgan insoniylikni ochib beruvchi harakter. Axloq bolaning yoshiga qarab uning tarbiyasi va tarbiyachisiga qarab vaqt va zamonga qarab shakillanib boradi. Bilim va ko'nikmalari keyinchalik amaliyoti va malakasi kuchli bo'lgan insonda axloq tushunchasi ham yetarlicha shakillangan. Axloq insonga har jabhada yordam beradi. U insondagi ommaviy madaniyatni (kiyinish, ovqatlanish, o'zini tuta bilish, gapirish, salomlashish) ham yaqqol ochib beradi. Kishining ta'lim jarayonida bilimni, ilmni bilish o'rganish bevosita axloq bilan namoyon bo'ladi. Ibn Sino hayotga, undagi borliqdagi savollarga o'z ma'naviyati bilan javob berar ekan insonning kamoloti tarbiyasidadir ya'ni uning fikrichha tarbiya odamda narsa va hodisaga ongli munosabatda bo'lishni rivoj toptirishi kerak. Ibn Sino bolaning o'smirligidan uning ma'naviy olami ruhiyati tarbiyasiga uning kelajak uchun foydali yetuk inson bo'lishini xohlar ekan avvalo bolaning ta'lim tarbiya nazariyasiga alohida e'tibor beradi. Har bir inson kuchli aqlli jismoniy jihatdan yetuk bo'lmog'i

lozim. Agarda bu hislatlar bo'lmasa tom ma'noda inson jamiyat a'zosi bololmaydi deydi.

Har bir insonda axloqiylik tug'ma holda bo'lmaydi, aksincha tarbiya orqali shakillanadi, olimning fikricha faqat o'z shaxsiy manfaati emas balki boshqalar uchun ham yashaydigan insonni shakillantirish kerak. Buning uchun esa yoshlarda kuchli axloqiylikni, do'stlikni iroda va e'tiqod kabi tuyg'ularini shakillantirmoq zarur. Ibn Sino (tadbiri manzil) asarida oila jamiyatning ajralmas qismi ekanini ta'kidlaydi, yaxshi tarbiya oila farovonligining asosi zamini oila muhitida har qanday holatda bolaning barkamol qilib yetishtirish bolaning ota-onasiga asosiy burchi, vazifasi ekanligini ta'kidlaydi.

Abu Nasr Farobiyning ta'lim tarbiya berishga oid pedagogik va psixologik qarashlar. Ta'lim degan so'z insonga o'qitish, tushuntirish asosida nazariy bilim berish ma'lum xunarni egallash uchun zarur bo'lgan amaliy malakalar deydi. Olim Farobiyning ta'lim-tarbiya qarashlarida insonparvarlik g'oyalari alohida o'rin tutadi. Farobiyning ta'kidlashicha tarbiyalanuvchi ixtiyoriy ravishda zaruriy aqliy va axloqiy hislatlarini bilimli bo'lishga, to'g'rilik va haqiqatni sevishga, jasur do'stlarga sadoqatli bo'lish singari fazilatlarini egallashga intilmog'i lozim. U o'zining axloqiy qarashlari, markaziga insonni maqsad muddaolarini o'rganishni axloqiy kamolot va baxt saodatga erishuv yo'llarini ko'rsatishni qo'yadi. Axloqiy kamolot deganda hayr-exsonli go'zal insoniy fazilatlarini tushunadi. Axloqiy kamolotga halaqit beruvchi salbiy hislatlarga dangasalik, bekorchilik, ilmsizlik, ongsizlik, kasb-hunarsizlikni kiritadi. Farobiy aql, ilm va ma'rifat baxt-saodatga erishishning asosiy vositasi deb biladi. Farobiy inson fazilatlarini tug'ma va yashash jarayonida paydo bo'ladigan fazilatlariga bo'ladi. Ya'ni tug'ma fazilatlar insonning o'ta o'tkir zehniligi biror narsani bilishga o'ta qobiliyatligi kiradi. Lekin tug'ma fazilatlar hayotda kam uchraydi. Asosiy axloqiy fazilatlarini odam yashash davomida egallaydi. Tug'ma fazilatli odamlar ham tarbiyaga muhtoj. Odamni tarbiyalab uni to'g'ri yo'lga solib turilmasa uni qobiliyati tezda so'nib qolishi mumkin. Ba'zi kishilar tug'ma qobiliyatni ishga solib yaxshi natijaga erishsin, boshqalar yomon natijaga erishadi.

Bu fikrlarni Farobiyning ta'lim tarbiyada yoshlarni mukammal inson qilib tarbiyalashda xususan aqliy-axloqiy tarbiyaga alohida e'tibor berganligi ko'rinib turipdi. Uning ta'kidlashicha bilim bilangina maqsadga erishilmaydi va bola ham yetuk bo'lmaydi. Olim daraxtning yetukligi uning mevasi bilan bo'lganidek insonning barcha hislatlari ham axloq bilan shakiollanishini aytadi. Farobiy o'z davridagi yoshlarning ta'lim olishlari bilim egallashlari, faoliyat ko'rsatishlari, mehnat qilishlari zarurligi xususida fikr bildirgan. Bu fikrlar hozirda ham ta'lim-tarbiyaga g'oyat muhimdir.

Yusuf Xos Xojibning kishi jamiyatga munosib bo'lib kamol topmog'i kerak. Buning uchun u tug'ilgan kundan boshlab zarur tarbiyani olmog'i lozim. U

“Qobil qizning tarbiyasi haqida fikr yuritar ekan, ularning o’zlariga xos xususiyatiga e’tibor berishni ta’kidlaydi.

Farzandlar tarbiyasi nihoyatda erta boshlanmog’i shart. Shundagina ularning noo‘rin xatti-harakatlariga berishining oldi olinadi.

Voiz Al-Koshifiyning uqtishicha insonni ta’lim-tarbiya orqali qayta tarbiyalash aqliy qobiliyatini o‘stirish mumkin.

Jaloliddin Davoniy ota-onaning bolani tarbiyalashdagi ahamiyatiga keng to‘xtalgan. Uning fikricha oila tarbiyasida ota ham ona ham teng huquqli, teng ishtirok etish bolaning yaxshi xulq odob-qoidalarini muayyan bir kasbni egallashiga ko‘maklashishi ilm-fan, hunar egallashining moddiy asosi bo‘lmish oziq-ovqat, kiyim-kechak buyum va jihozlarni yetkazib berish uchun jonbozlik ko‘rsatish kerak.

Abdulla Avloniy pedagog sifatida bola tarbiyasida alohida e’tibor beradi va tarbiyaning ro‘lini to‘g‘ri aniqlaydi.”Agar bir kishi yoshligidan nafsi buzulib tarbiyasiz bo‘lib o‘sdimi Allohu akbar bunday kishilardan yaxshilik kutmak yerdan turib yulduzlarga qo‘l uzatmakdir”.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Zaynobbiddinov, D.K. (2021). Prevention of Diseases and Strengthening Through Physical Education Classes and Sport. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 1(1.5 Pedagogical sciences). Международный научный журнал № 11 (100), часть 1 «Научный импульс» июня, 2023 699
2. Т. М. Karimova. "Ijtimoiy psixologiya" Darslik "Toshkent". :2012.Kazakova E. V. va bosh. "Psixologiya" O'quv qo'llanma. - A-:2018.
3. Odilboyevich, J. X. (2024). Psychological Description of Teenage Outlaws in Interpersonal Relationships. Journal of Preschool Education and Psychology Research, 1(1), 20-22.
4. Odilboyevich, J. H. (2023). SHAXSLARARO MULOQOT DAVOMIDA MULOQOTNING VERBAL VA NOVERBAL HARAKATLARDA SHAXNING KOZ QARASHLARI VA YUZ MIMIKASIGA QARAB YOLG ‘ON ALOMATLARINI ANIQLASHNING PSIXOLOGIK TAVSIFI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 15(5), 59-64.
5. Odilboyevich, J. X. (2024). O‘SMIRLIK YOSH DAVRIDA SHAXSDA SUITSID XOLATLARINI PROFILAKTIKA QILISH YO‘LARI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 47(3), 111-114.
6. Jurayev, X. O. (2024). Shaxsning ijtimoiylashuv jarayonida o‘z men konsepsiyasining psixologik mexanizmlari. Science and Education, 5(9), 237-242.
7. Odilboyevich, J. X. (2023). PSYCHOTIC AND LIMITED NEUROTIC LEVELS DURING PERSONALITY SOCIAL LIFE. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 21(4), 27-34.
8. Odilboyevich, J. X. (2023). Psychopathic character and psychopathological characteristics of delinquent behavior in children of adolescent and adolescent age. International Journal of Intellectual Cultural Heritage, 3(5), 99-104.
9. Жураев, Х. О. (2023). В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ПРЕДПОЧТЕНИЙ ПСИХОГЕОМЕТРИЧЕСКИХ ФОРМ ХАРАКТЕРА ЛИЧНОСТИ С. ТИПОЛОГИЯ ДЕЛЛИНДЖЕРА. Educational Research in Universal Sciences, 2(15), 601-603.